

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**XIKOMBISO XA XIKAMBELO XA TIKO XA
LEMBE NA LEMBE**

GIREDI 2

XITSONGA RIRIMI KA LEKAYA

SETE YA 3: 2012 XIKOMBISO

Maetelelo ya matirhiselo ya swikombiso swa ANA

1. Nhlamuselo hi ku angarhela

Swikambelo swa Tiko swa Lembe na Lembe (ANA) i swikambeleo swo antswisa vuswikoti na vutivi bya vana leswi languteriweke ku va swi antswisiwile eku heleni ka tigiredi ta 1-6 na 9. Swi ta pfuneta na tidyondzo ta vona ta xikolo ta masiku hinkwawo na ku engetela vutitshembi ni ku va va ta kota ku humelela eka swikambelo swa le handle. Nhlengeletano ya vadyondzisi na vativinkulu va tidyondzo ta Ririmi na Mathematiki va tshamile hansi va endla swikombiso swa swivutiso swa swikambelo leswi nga tirhisiwaka eku dyondziseni ka Ririmi na Mathematiki. Swikombiso leswi swa swikambelo swi huma eka kharikhulamu, leswi swi katsaka titheme ta 1,2, na 3 laha ku nga tlhela ku va na swikombiso swa swikambelo swa Tiko swa Lembe na Lembe (ANA) swa giredi yin'wana na yin'wana. Swikombiso leswi swi engetela swikambelo swa xikolo leswi swi kamberiwaka vana nkarhi na nkarhi kambe ku nga ri ku va swi pfala swona kumbe ku pasa hi swona.

2. Swi fambelana na swin'wana na swin'wana swa switirhisiwa swa ku dyondza na ku dyondzisa

Swikombiso swi endlwile hi ku landzelela swilaveko swa ku ya hi xitatimende xa pholisi ya kharikhulamu ya tigiredi R- 12(NCS), xitatimende xa pholisi ya kharikhulamu na makambeleo(CAPS) na tsalwa ra Huvo ya Rixaka ya Makambeleo (National Protocol for Assessment). Hinkwaswo switirhisiwa leswi na swin'wana swi tirhisiwile ku humesa switirhisiwa leswi swa xiyimo xa le henhla ku pfuna vadyondzisi eka ku pulana eka madyondziselelo ya vona ya masiku hinkwawo na ku kambela vana.

3. Matirhiselo ya swikombiso swa xikambelo

Mudyondzisi a nga fanelanga ku nyika vadyondzi swikombiso swa xikambelo ku hlamula swivutiso hinkwaswo leswi a nga nyikiwa hi siku rin'we, hambi leswi swikombiso swi nga hi swivumbeko swa tindzimana. Mudyondzisi u fanele ku va a hlawula swivutiso swo karhi a tirhisa swona hi nkarhi wo karhi lowu a wu pulaneke. Mudyondzisi u fanele ku hlawula swivutiso swo karhi hi vukheta leswi a nga ta swi tirhisa hi tindlela to hambanahambana eku dyondzeni na ku dyondzisa hi ndlela leyi:-

- 3.1 Vana va ta tsarisiwa xikambelo xo tsotsosela xo kambela vuswikoti na vuhluleki bya vona eku sunguleni ka dyondzo. Xikambelo lexi xo **lavisisa** xi ta endla leswaku ku kumeka mbuyelo wa ntiyiso wa matsandzelo kumbe vuswikoti bya vana na ku va ku antswisiwa tidyondzo leti nga ta ololoxa swiphiquho . xikambelo lexi xo **lavisisa** xi ta tsariwa tani hi ntirho wa le kaya ku ka xi nga kavanyeti mintirho leyin'wana ya le titlilasini.
- 3.2 Hi nkarhi wa ku tsariwa ka **xikambelo xa le xikarhi ka lembe** lexi kambelaka vuswikoti na vutivi bya vana, tidyondzo leti ti fanele ku ka ti nga siyi n'wana na un'we ehandle.
- 3.3 Vana va ta kamberiswa hi ku tsala **xikambelo xo hela ka lembe** ku kambela loko vana va engeterile vutivi na vuswikoti eka tidyondzo leto antswisa. **Mbuyelo** wu fanele ku nyikiwa hi mudyondzisi a kombisa laha ka ha lavaka ku tlhela ku dyondzisiwa nakambe ku endlela ku **katsakanya** laha ku engetela mpfumalo wo ringanela wa vutivi na vuswikoti kona.

3.4 Vana va ta va va kuma mpfuno hi maendlelo lawa va nga ta kamberiwa hi wona, xik.ku hlamula hi ku hlawulanhlamulo leyi nga yona(MC) swivutiso xo pfuleka(OE) kumbe swivutiso swo lava nhlamulo yin'wana na yin'wana(FR), tinhlamulo to koma,sw na sw.

4. **Xikambelo xa le xikarhi ka lembe na xikambelo xo lavisisa** swi ta va na swivutiso swo koma, kasi xikambelo xo hela ka lembe xi ta va na swivutiso swo hlaya leswi nga ta va swikatsakanya tidyondzo leti nga ta va tidyondzile.Xa nkoka i ku endlela leswaku vana va kota ku tolovetiwa ku hlamula swivutiso swa xikambelo hi ku landzelerisa **makambeleso ya swikambelo swa tiko swa lembe na lembe(ANA)**.

5. **Maleteloso ya swivutiso na swikomba tinhlamulo**

Xikombiso xa xikomba tinhlamulo (memorandum) xi nyikiwile eka swikombiso swa xikambelo leswi nga tsariwa hi makambeleso ya swikambelo swa tiko swa lembe na lembe(ANA) Xikomba tinhlamulo xi nyika vundzeni bya swilaveko leswi swi faneleke ku hlamula swivutiso swa vadyondzi leswi vadyondzisi va nga ta tlhela va swi twisisa, va swi amukela ni ku swi twisisa ku swi tirhisa hi ndlela leyi amukelekaka. Xikamba tinhlamulo xi tsariwile hi ndlela yo olova eka mudyondzisi.

6. **Swiangularhela na kharikhulamu**

Swi fanerile leswaku kharikhulamu yi angarheriwa hi ku hetiseka eka tlilasi yin'wana na yin'wana.**Swikombiso** swa giredi yin'wana na yin'wan na dyondzo yin'wana na yin'wana a swi angarhelangi kharikhulamu.Swikombiso leswi i swo pfuna ku engetela vutivi na vuswikoti leswi angarhelaka titheme ta lembe ta 1, 2 na 3. Ntirho lowu wu angarhela na titheme ta xikolo leti vekiweke ku ya hi tsalwa ra CAPS.

7. **Maheteleso**

Xikongomelo xa Mfumo i ku antswisa xiyimo xa dyondzo ni ku antwsisa vutivi bya ririmi ra le kaya na nyumeresi eka dyondzo ya vana va le hansi. Xikambela xa Tiko xa Lembe na Lembe (ANA) i xitirho lexi Mfumo wa le Xikarhi wu xi tirhisaka ku kambela loko vana va karhi va engetela kumbe ku ka va nga engeteli vutivi na vuswikoti eka tidyondzo ta Rirmi ra le kaya na tidyondzo ta Numeresi eka vana. Swifundzhantsongo na Swikolo swi fanele ku seketela vadyondzisi eka ku humelerisa xikambelo xa Tiko xa Lembe na Lembe (ANA) hi ku vona leswaku ku na switirhisiwa leswi faneleke ku endlela ku tlakusa dyondzo ya vana eswikolweni. Hi ku tirhisa Swikombiso swa xikambelo xa Tiko xa Lembe na Lembe(ANA), vadyondzisi va ta kota ku toloveta vana hi tindlela to hambanahambana ta mavutiselo ya xikambelo.Loko ko landzeleriwa swikombiso swa xikambelo hi mfanelo, vana va nga tokota ngopfu hi vutivi na vuswikoti lebyikulu lebyi nga endlaka leswaku va humelela eka xikambelo xo hela ka lembe xa Tiko xa Lembe na Lembe (ANA).

Hlaya xitori kutani u hlamula swivutiso swa 1.1.-1.5.

Namuntlha Sasi u tlangela siku ra yena ra ku velekiwa. U tsakile swinene. U yimerile vanghana va yena leswaku va fika. Mana wa yena u bakile khekhe. Khekhe ra yena ri na nkombo wa makhandlhele.

Sasi u twa ku duma ka movha ehandle. Movha wu yima egedeni ya ka vona. U hlometela hi fasitere. A vona vanghana va yena va chika emimovheni. Hinkwavo va khomile tinyiko.

Manana u komba vana laha va faneleke ku tshama kona.

Nkateko u tshama kusuhi na Sasi hikuva hi yena munghana wa yena wa xiviri. Manana u tsema khekhe. U nyika un`wana na un`wana xiphemu. Vana va tlanga mitlangu yo hambanahambana exirhapani. Va tlanga hi tibaloni na tibolo. Vana va tsakile swinene. Va tiphina entlangwini wa Sasi.

1.1. Tsondzela letere leri nga ekusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

Sasi u twa ku duma ka movha kutani a ...

- A a vona vanghana va yena
- B hlometela hi fasilere
- C mana wa yena a tsema khekhe
- D vanghanna va yena va chika emovheni

1.2. Hetisa xivulwa lexi landzelaka.

Manana u tsema khekhe kutani a ...

1.3. Pananisa swimunhuhatwa na swiendlo swona.

Vanghana va Sasi.	U komba vana laha va faneleke va tshama kona.
manana	Va chika emovheni va khomile tinyiko.
Vana	Va tlanga hi tibolo na tibaloni.

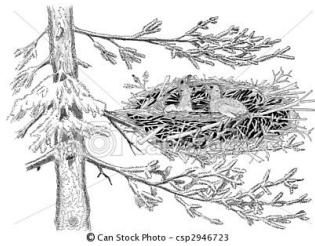
1.4. Tsondzela nhlamulo leyi nga yona.

Manana u komba un`wana na un`wana laha a faneleke a tshama kona. Kutani a (**baka khekhe tsema kheke**)

1.5. Tsala tinomboro exhibokisanini ku komba ndzandzelelano wa timhaka.

Sasi u twa ku duma ka movha.	
Manana u tsema khekhe.	
Movha wu yima egedeni.	
Vana va tlanga hi tibolo na tibaloni.	

2. Hlaya xitori kutani u hlamula swivutiso 3.1-3.5

Nkateko u tshamile ehansi ka murhi. U twa huwa ehenhla ka murhi. Nkateko u langutisa ehenhla ka murhi. U vona risokoti. Risokoti a ri endli huwa yo tani. Nkateko a vulavula hi mbilu.

Nkateko a languta nakambe. A yingisela kahle. A vona xisaka ehenhla ka murhi. Endzeni ka xisaka ku na xivondlwani.

Nkateko u ehleketa leswaku xi twa ndlala. A tsutsuma a vitana tatana yena.

2.1. Tsondzela letere leri nga ekusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

Nkateko a tshamile e ... ka murhi loko a twa huwa.

- A henhla
- B hansi
- C ndzeni
- D tlhelo

2.2. Hetisa xivulwa lexi landzelaka.

Nkateko u twa huwa ehenhla ka ...

2.3. Xana u vona onge tatana wa Nkateko u ta endla yini loko a fika?

2.4. Khwatihata nhlamulo leyi nga yona.

Loko Nkateko a langutisa ehenhla ka murhi ro sungula u vonile ...

(**matluka**   **risokoti**)

2.5. Tsondzela letere leri nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

N`wana wa xinyenyani i ...

A n`wana

B xisaka

C risokoti

D vondlo

3. Vadyondzi va giredi 2 va burisana hi swilo leswi va swi chavaka.

Languta girafu ya swifaniso kutani u hlamula swivutiso swa 3.1-

3.4.

8					x
7					x
6			x		x
5	x		x		x
4	x		x		x
3	x		x		x
2	x	x	x	x	x
1	x	x	x	x	x
					

3.1. Tsondzela letere leri nga ekusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

Vadyondzi vo tala va tlilasi ya giredi 2 va chava ...

A nyoxi

B nyoka

C ximanga

D mbyana

3.2. Hetisa xivulwa lexi landzelaka.

Ntlhanu wa vadyondzi va chava ...

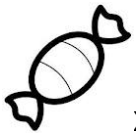
3.3. Tatisa marito ku hetisa xivulwa.

..... na ..... swi chaviwa hi vadyondzi vo ringana.

3.4. Hlamula **hiswona** kumbe **a hi swona**.

Mune wa vadyondzi va chava kondlo.

4.1. Tsondzela letere leri nga ekusuhi na mpfumawulo lowu nga wona.

xiwi_ _i

A rh

B ts

C th

D sw

4.2. Hlawula mpfumawulo lowu kayivelaka. Tlhela u tsala rito ra kona.

vh

kw

mu_ _ana

4.3. Fananisa mpfumawulo na xifaniso.

	dy -mb-
	-kh-vh

4.4. Tsala xihambano eka mpfumawulo lowu nga wona.

kh	th	rh
----	----	----

ayisi_ _rimu

mb	ng	nc
----	----	----

_ _uluve

4.5. Tsala rito rin`wana na rin`wana leri nga na mpfumawulo wa "ng"
eku sunguleni kumbe exikarhi ka rona.

5.1. Kopunula maletere lama landzelaka.

g g g g g g g g g

5.2. Kopunula maletere lama landzelaka.

M M M M M M M M

5.3. Ss Ss Ss Ss Ss Ss Sss

5.4. Pananisa maletere lama landzelaka.

H	I
L	h

6.1. Kopa xivulwa lexi landzelaka. Tsala maletere lamakulu na hiko laha swi faneleke.

Nkateko i munghana wa sasi wa xiviri

6.2. Tsala mahikahatelo lama kayivelaka eka xivulwa.

Vana va dyile makhekhe swiwitsi na mabisikitsi entlangwini.

6.3. Tsala xivulwa lexi. Tirhisa letere lerikulu, hefemulo na hiko laha swi faneleke.

sasi nkateko na risuna i vanghana

6.4. Tsondzela letere leri nga ekusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

Xana Nkateko u vonile yini ehenhla ka murhi

A .

B. ?

C ' ,

D " "

7.1. Pananisa marito ya nkarhi wa sweswi na lowu nga hundza.

Nkarhi wa sweswi	Nkarhi lowu nga hundza
tlanga	bakile
baka	chikile
chika	humesile
humesa	tlangile

7.2. Tatisa rito ku hetisa xivulwa.

Hi ri:

Namuntlha manana u tsema khekhe.

Kambe

Tolo manana u .... khekhe.

7.3. Tirhisa rito "**sweka** " ku tsala xivulwa eka nkarhi lowu nga hundza.

7.4. Tsala xivulwa lexi landzelaka eka nkarhi wa **sweswi**.

Vana va chikile emimovheni.

7.5. Tsondzela letere leri nga ekusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

Sweswi

Nkateko u **vitana** tata wa yena.

Kambe

Mundzuku Nkateko u ... tata wa yena.

A ta vitana

B vita

C vitanile

D vitanela

8.1. Tsondzela letere leri nga ekusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

Sasi u twa ku duma ka

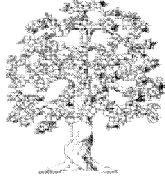
A movha

B mova

C mhova

D mhovha

8.2. Tsondzela rito leri peletiveke hi ndlela leyinene.

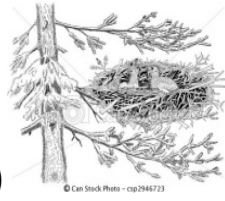
Nkateko u tshamile ehansi ka (**murhi**   **muri**)

8.3. Tsala xihambano eka rito leri peletiveke hi ndlela leyinene.

 (**risokoti**   **risokhoti**) ra luma.

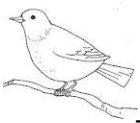

8.4. Tsala rito leri nga angarheliwa hi ndlela leyinene.

Nkateko u vonile (**xikasa**) emurhini.

8.5. Tatisa rito ku hetisa xivulwa.

_____ xi phatsamile ehenhla ka rhavi.

9.1. Tsondzela **mavizweni** wa rito leri khwatihatiweke.

Sasi u **tlanga** na vanghana va yena.

(**huhwa hleka**)

9.2. Tsala **mavizweni** wa rito leri khwatihatiweke.

Manana u **xeka** khekhe hi mukwana.

9.3. Tsondzela letere leri nga ekusuhi na **rito fularha** ra rito leri khwatihatiweke.

Nkateko i **nala** wa Sasi.

- A sesi
- B makwavo
- C muakelani
- D munghana

9.4. Hetisa xivulwa. Tsala **rito fularha** ra leswi xifaniso xi vulaka swona.

Sasi wa ...

9.5. Pananisa vamavizweni.

Golonyi	Nakuloni
Huwa	Movha
Munghana	Pongo

10.1. Tsala swivulwa swa kwalomu ka 8 hi munghana wa wena.

10.2.

Lulama u pfuna kokwana wa yena hikuva a nga koti ku famba. Leswi ko va swin`wana leswi Lulama a swi endlaka ekaya.

Tsala swivulwa swa kwalomu ka 8 hi leswi wena u swi endlaka ku pfuna vanhu va ndyangu wa ka n`wina ekaya.

10.3. Hlaya xivulwa kutani u hetisa ku tsala ndzimana ya kwalomu ka 8 wa swivulwa hi leswi u swi endlaka hi masiku ya xikolo.

Hi masiku ya xikolo ndzi pfuka hi awara ya 6. Ndzi buracha meno.

...

10.4. Tsala ndzimana ya kwalomu ka 8 wa swivulwa hi leswi swi nga tshama swi ku tsakisa swinene ekaya.